

İyi Düşünülmüş Çatısız Ev*

MİMAR: VALERIO OLGİATI
YAZAR: MARTIN TSCHANZ**

Valerio Olgıati'nin İsviçre'nin Chur, Scharans bölgesinde tasarladığı Atölye Bardill, kırmızı beton kütleyle içindeki yaşama dair ipucu vermeyen bir konut-atölye.

Bir hokkabazın sahnesi ve aynı zamanda neredeyse kutsal bir mekân. Küçük yapıda, ilkesellik önem kazanıyor ve yapıyı bunaltıcı bir şekilde ağırlaştırmadan önce mimarlığın büyük temaları asıl kökenlerinden başlayarak yeniden ele alınıyor.

Fotoğraflarda öyle görünmese de, ev kendisini büyük bir doğallıkla köyün bünyesine ekliyor ve yakından bakınca bir samimiyet hissi uyandırıyor. Bununla birlikte, uzaktan bakıldığında tekinsiz ve huzursuz edici bir hali var. Evin çatısı eksik. Boş bir kabuk gibi üstü açık, adeta önümüzde evi ev yapan ana unsurları eksik bir harabe varmış gibi. Üçgen çatı formunun taahhüt ettiği bir sonraki adım olan koruyucu örtü fikri, bir aldatmadan

başka bir şey değilmiş gibi görünüyor. Aslında bu kanı da aldatıcı.

Açık avlu duvarlarını görünce mimarlığın ana yaklaşımlarını düşünmeye başlayabiliriz, ki buna göre mimarlığın temel görevi hava şartlarından koruma değil, bir bölgenin sınırlandırılmasıdır. Gottfried Semper'e göre yapı sanatının asıl kökeni koruyucu bir çatı oluşturmaktır değil, bir mekân örmektir.¹ Ve Rudolf Olgıati için de -burada iş üreten mimarların en önemlilerindendir- mimarlık her şeyden önce ve en önemlisi bir iç alanın kabuk duvarla çevrilmesidir, çatı onun için aslen kullanıma dair bir zorunluluk ve ikincil bir anlam ifade eder.² Atölye Bardill'in durumu onun fikrine uyuyor: "Avlu duvarları

oluşturup arkasında kalan alanı kısmen veya tamamen örtmek".³

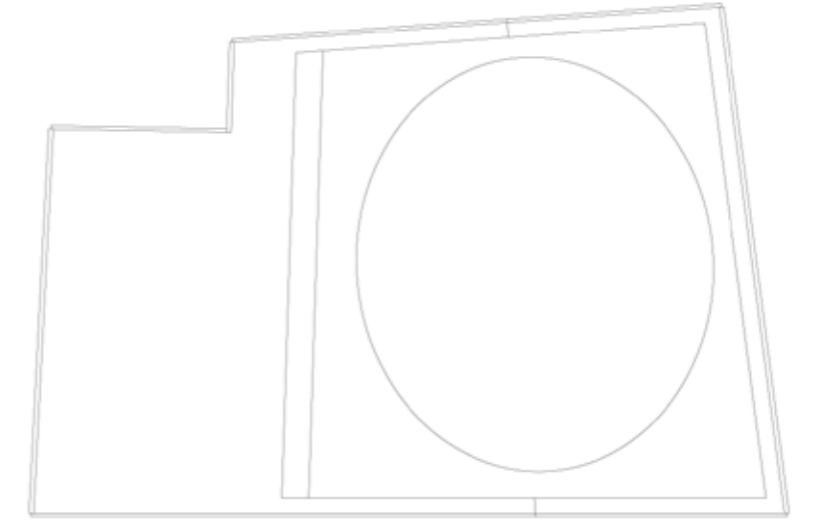
İç-Dış-İç-Dış

Bir dış merdiven ve Türnisch'te ufak bir ön meydan bir yandan yapının girişini tanımlarken diğer yandan bir eşik oluşturuyor, ancak yapıya adım attığınızda kendinizi şaşırtıcı bir biçimde tekrar çatıyla örtülmüş bir odada buluyorsunuz. Ya da belki daha çok üstü kapatılmış bir alandan bahsetmek gerekir, çünkü aslında çatı olarak sözü edilen yapı elemanı kabuğun içinde yatay duran ve koruyucu işlev sağlayan, elips şeklinde gösterişli ve merkezi bir açıklık tarafından parçalanmış bir levhadır.

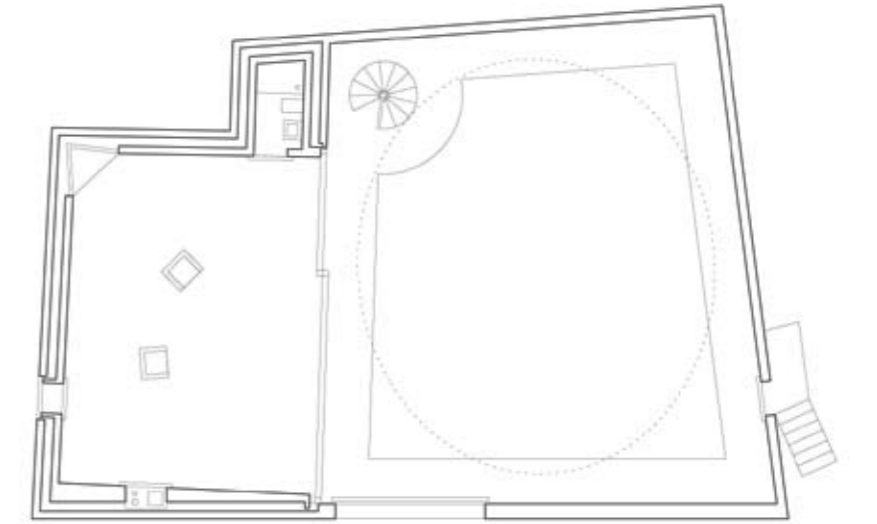
Yol, kabuk duvar boyunca devam ediyor ve çatı formundan dolayı yavaş yavaş dışarı doğru hareket ediyormuşsunuz izlenimine kapılıyorsunuz - sanki çatıdan uzaklaşıyor gibi ve tekrar içeri doğru. Sizi asıl atölyeye adım attırana kadar, çatının altında kendini bir kere daha tekrar eden bir hareket var. Elips merkezileştirme gücü o kadar fazla ki, içeride olmak esas olarak avlunun içinde sonra da gökyüzüne açık bir odada bulunmak anlamına geliyor. Yatay eleman bir örtü parçası olarak anlaşılmdan daha çok plan şemasının rastlantısallıklarını düzenleyen ve sonrasında da üstünde biçimlenen yarı kubbe şeklindeki gökyüzüne uzanan bir eleman olarak algılanmalı. Francesco Borromini'nin Roma'daki S. Carlo alle Quattro Fontane'deki çatı silmelerıyla karşılaştırılabilir. Bu sefer kubbe tavanında illüzyonlu bir gökyüzü ressamlığıyla karşı karşıya değiliz, tam aksine bizzat gök kubbeye karşı karşıyayız. Yerde de çiçek motifli bir halı değil canlı, yeşermiş bir döşeme var. Luigi Snozzi'nin sözü burada kesinlikle geçerli: "Gerçek bir çayır dünyanın tam merkezine kadar uzanır."⁴

Teknik olarak çatısız da olsa yapı iyi kurgulanmış⁵ ve Martin Heidegger tarafından tanımlanmış derin anlamına uygun⁶ bir ev. Mimar içerideki gökyüzünü ve yeryüzünü birbiriyle ilişkilendiriyor ve bu ilişkiyi kullanıcı için deneyimlenebilir kılıyor; sonuçta ortaya yoğunluğu derin bir mekân çıkıyor.

Atölyenin hava şartlarına karşı korunmuş kısmı -tabii burada bir odadan bahsetmek zor- avlunun bir uzantısı gibi duruyor ve bir köşeye istiflenmiş. Mekândaki tek doğramanın muazzam büyüklükteki

2

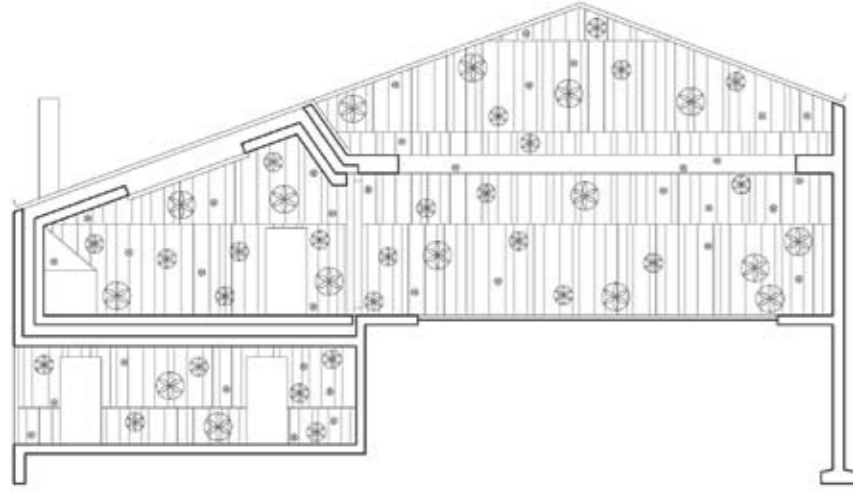
3

KÜNYE

İşveren:	Linard Bardill, müzisyen ve yazar
Yer:	Chur, Scharans, İsviçre
Mimar:	Valerio Olgıati, Chur
Yardımcılar:	Nathan Ghiringhelli (Proje Yöneticisi), Nikolai Müller, Mario Beeli
Mühendislik:	Patrick Gartmann, Partner von Conzett, Bronzini, Gartmann AG, Chur
Proje Başlangıcı:	2002
Yapım Tarihi:	Haziran 2006 - Ağustos 2007

Atölye-Ev Bardill Cuma günleri 13:00-17:00 saatleri arasında ziyaret edilebilir.

- 1 Atölye Bardill, köy dokusu içinde anıtsal kırmızı beton kütleyle öne çıkıyor.
- 2 Çatı planı. Koruma altındaki tarihi köyde yapı izni alabilmek için, yapının yerindeki ağırlı yapı izleri korunmuş.
- 3 Zemin kat planı. Korunan yapı sınırlarına oranla kapalı mekân ihtiyacı oldukça küçük olunca, kalan alan da, içedönük bir avlu olarak kurgulanmış.

kanatları birbirlerinin üstüne kayabiliyor. Alışmış olduğumuz anlamda bir kapı yok. Tanımlanmış bir geçiş bir görsel ilişkinin gerekliliğini ve bir yandan da ayrılmış olma durumunu vurgulayacaktır diye düşünülmüş. Ne yazık ki bu durum çok büyük kanatları hareket ettirmek için James-Bond'vari bir teknik kullanmayı gerektiriyor, bu da ne yazık ki yapı düşüncesinin ilkesel açıklığına uymuyor.

Atölye mekânının merkezi avluda bulunuyor, ama bu atölyenin kendi benliği olmadığı anlamına gelmesin. Odayı sakinliğe kavuşturan, bazılarına lento gibi gözükken çatının asimetrik üçgen formu oluyor. Her ne kadar avludan böyle görülmese de, odanın kendine ait bir çatısı var ve bu yüzden açıklıkla yarışa girmeksizin ona içeriden odaklanıyor. Şömine atölye mekânında kendine ait bir merkez oluşturuyor. Gece ise durum farklı, camdaki yansımalar odayı kaplayıp, atölyenin kendine özgü karakterini iyice vurguluyor.

Kabuk duvarda -giriş kapısının yanında bir pencere ile hem içeriden hem dışarıdan çerçeveye alınmış kilise yönüne doğru bir manzara var- büyük ve etkileyici bir açıklık bu. Şu ana kadar anlatılanlar içe dönük bir oda izlenimi oluşturduysa, bu açıklık bir kayar doğramayla kapalı olduğu sürece bu doğru demektir. Yoksa yandaki evlerin çatılarına açılan veya çalışma masasının üstünden köy çeşmesine ve oradan da ahırlara ve çayırlara, uzaklara ve ev sahibinin çok sevdiği Piz Beverin üstüne doğru çok değerli bir manzarayı çerçevesiyor bu doğrama. Pencerenin yükseltilmiş konumu, açıklığın büyüklüğüne ve evin konumuna rağmen samimiyet hissini korumasını sağlıyor.

İmar İzinleri, Ekonomi, Program

Atölye-ev Bardill'in hikâyesini anlatmak çok kolay. Çevredeki eski evlerden birinde ailesiyle yaşayan işveren nasıl değerlendireceğini bilmeden köyün orta yerinde eski bir ahşap ağılı alıyor. İmar izni, artık kullanılmayan bir yapıyı eski boyutları korumak kaydıyla yeni bir yapıyla değiştirmeye imkân veriyor. Ağılı için alınan imar izni pratik bir zorunluluğa dönüşüyor, çünkü köyün mimari kurgusunda yapıya önem veriliyor ve yeni izin ve yapı kanunlarına göre ağılı göz önünde bulundurmada bir yapı yapmak mümkün olmuyor.

7

Atölye için daha önce kullanılan yapı hacmini ve boyutlarını göz önüne almayan bir izin çıkıyor. Müstakil bir ev ve ona ait olmayan bir müzik atölyesi program olarak kullanışlı değildi ya da birden fazla ev için birkaç oda ve bir atölye de çok küçük olacaktı. Bir yıl süren çeşitli program denemelerinden sonra bina şu anda sahip olduğu ve ilk başta da önerilen bir programla gerçekleştirildi, ama ihtiyaç duyulan kadar bir hacim kullanıldı ve geri kalanı açık alan olarak bırakıldı. Bu durum işverenin imar kanunlarıyla öngörülen kırma çatıları kullanmamak konusunda uzlaşmasını sağladıysa da, bu durum iç avlularla ilgili herhangi bir değişiklik yaratmadı. İşverenlerin iyi niyetine teşekkür etmek gerekir burada.

Yapıyı yukarıdaki kadar pragmatik bir şekilde açıklamak, yapının kendini aşan meziyetlerini azaltmıyor, tam tersine mimarlığın karakterini doğrularak, pratik ve rastlantısal durumların önemli bir yapı sanatı oluşturmada motor bir rol oynadığını ortaya koyuyor.

8

4

5

6

9

Köyde Bir Atölye-ev

Yedek yapı kendisinden önceki yere bizzat yerleşiyor, böylece köydeki eski, gelişmiş yerleşime dokunmuyor. Bu Bünden'in bir dağ köyünde konumlanmış, kırmızı, neredeyse penceresiz beton bir binadan beklenmeyecek ölçüde çevresine uyum göstermiş olmasının temel sebebi. Ama binanın mimarisinin biçimlenişi ve işlevini tamamen yerine getiren ifade tarzı bu sebeplere eklenmelidir.

Betonun rengi toprağa yakın ve sıcak, hatta çevredeki taş evlerin sıcak gri sıvasından çok da uzak değil. Bina şu ana kadar basık ve karanlık bir etki bırakıyor ve ahşabın griliğine yakın duruyor. Gece ışığında kuvvetli bir kırmızı ışık yansıtıyor ve hatta turuncu bir tona dönüşüyor.

Tiyatronun rengi olarak kırmızı kullanılmış: Lienard Bardill kendisini "şarkıcı, yazar ve hikâye anlatıcısı olarak tanıtıyor, yapıyı da tiyatro atölyesi olarak."⁷ Avlu, "oda sanatı"⁸ için mükemmel bir zemin oluşturabilir. Ayrıca sahneye de dönüşebilir.

Çatıdaki büyük açıklık meydana toplanan halk için bir gözetleme deliği olabilir ve yapının tümü bir tiyatroya dönüşebilir, besleyici ve düzgün bir yemeğin hayali kurulabilir ve yapı, sonuna kadar açılmış bir ambar kapısının arkasındaki sahneye, geleneksel bir köy tiyatrosuna dönüşür. Burada da yine Palladio'dan Rossi/Gardella/Reihard'ın mimarlığına kadar çeşitli varyasyonlarda geliştirilmiş bir mimarlık teması yapı sanatının çerçevesini terk etmeden köklerine döndürülüyor: Açık bir oda olarak, açık bir meydan olarak tiyatro salonu.

Köy şartlarında az açıklıklı, kendi içinde kapalı duvarlar alışılmadık bir durum değil, hatta ağır ve ambarlarda normal olanı bu. Yapı ağılları ve ambarları anımsatıyor ama kesinlikle bir konut yapısı değil, tam tersine olağandışı bir fonksiyonel yapı olarak var oluyor. Duvarlar, serbest ve bir miktarda düzenli olarak dağılmış çeşitli büyüklüklerdeki sade kabartmalarla süslü. İçinde çiçekler, yıldızlar, tekerlekler ya da mandalalar görmek size kalmış: Süsler daha çok coşkulu ve saf, bu yüzden de

10

köydeki bir atölye-tiyatronun yapısına çok uygun. Yapı bunun mükemmel ifadesini bulmuş ve bu şekilde de çevredeki geleneksel evleri andırıyor.

Bezeme, Heinrich Tessenow'un dediği gibi⁸ "ciddi bir çalışmanın içindeki ıslık çalışımız ve şarkı söylememiz gibi", "mısır tarlasındaki gelincik çiçeği gibi." Bezemenin, yapıyı "yarım bir gülümsemeyle görmezden gelme"⁹ ve "tehdit edici anıtsallığını azaltma gücü" burada etkileyici bir şekilde anlaşılabilir. Fakat bezeme burada daha fazlasını başarıyor. Dairesel avlu biçimsel olarak ana temayı oluştururken, bir yandan da yerel geleneğe referans veriyor. Halka mal olmuş bir motif olan bezeme, ev cephelerinde ve Arven mobilyalarında oyma motifi olarak çok tanındı: Bu iki geleneksel durum burada kendini bir cephe oymacılığı sanatına bağlıyor ve bezeme düzeni işverenin belirlediği yoğunluk ve etkiye göre düzenleniyor. Birçok geleneksel süsleme gibi bu da eserin el işçiliğiyle sıkı sıkıya ilişkili. Süsleme yapıya kişisel bir ölçek veriyor ve yapının genel ebatlarından

en ince detaylarına kadar, rastlantısal olarak yerleştirilmiş rozet deseninden tekil motiflerin ölçeğine ve bununla ilişkili olarak işçilerin gücüne ve niceliğine, ahşabın alışılmamış sertliğinden ustaların kullandıkları kesici aletlerin izlerine kadar çeşitli durumlara aracı oluyor. Tüm bunların üzerine ise, bütünü izleri kalıcı bir forma sokarak taşlaştıracak bir beton strüktür yerleşiyor.

*(ç.n.) Almanca başlıkta "Wohl-bedachtes Haus ohne Dach"da bedacht- kelimesi hem iyi düşünülmüş hem de tam karşılığı olmamasına karşın çatısı iyi kurulmuş anlamına gelmektedir. Yazar "Dach" kelimesi üzerinden bir kelime oyunu yaparak, başlığa ikincil olarak "çatısı iyi kurulmuş çatısız ev" gibi bir anlam yüklemiştir. ** İlk defa Werk, Bauen+Wohnen dergisinin 3/2008 sayısında yayınlanan makale, yazarın ve mimarın izniyle Türkçe'ye çevrilmiştir. *** (ç.n.) Küçük mekânlarda az enstrümanla/kişiyile yapılan sanat

Dipnotlar:

1. Gottfried Semper, *Der Stil in den technischen und tektonischen Künsten ...*, Münih (2. Basım) 1878, s. 213.
2. Ursula Riederer, Rudolf Olgiati, *Chur*, 2004, s. 137 vd.; Martin Tschanz, "Regionalismus als Utopie – Zum Werk von Rudolf Olgiati", V. M. Lampugnani (yay.), *Die Architektur, die Tradition und der Ort* içinde, Ludwigsburg/Stuttgart, Münih, 2000, s. 417-443.
3. Rudolf Olgiati, "..." haben mit Regionalismus nicht viel zu tun", *archithese* içinde, 2, 1982, s. 69. Luigi Snozzi, *Milano, Electa*, 1984, s. 78.
4. Luigi Snozzi, *Milano, Electa*, 1984, s. 78.
5. Başlıktaki tanımlama Paul Schmitthenner'den bir alıntı, fakat Schmitthenner bu tanımlamayı buradakinden farklı olarak çatı terası olan bir konut için kullanıyor. Paul Schmitthenner, *Gebaute Form*, Leinfelden-Echterdingen, 1984, s. 75.
6. Martin Heidegger, *Bauen Wohnen Denken, Mensch und Raum – Das Darmstädter Gespräch 1951* içinde, Braunschweig, 1991, s. 88-102.
7. www.bardill.ch
8. Heinrich Tessenow, *Hausbau und dergleichen*, Berlin, 1920 (1916), s. 55.
9. A.g.e., s. 51.

Almanca'dan çeviren: Pinar Sönmez

4 En kesit

5, 6 Köy genelinde içedönük duvarlı yapılar alışılmadık bir durum değil.

7, 8 Minimum malzeme kullanımının getirdiği yalın brüt beton ifade, cepheye dağınık olarak yerleştirilmiş bezemelerle kırılmış.

9, 10 Atölye mekânı içedönük avluya bakıyor, kapalı mekânlardan dış ortama avludan açılıyor.